

ПАМЯЦІ НАСТАЎНІКА

Васіль Вараб'еў

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ЖУРНАЛІСТЫКА – ГЭТА ЛАД ЖЫЦЦЯ

Дадзеную мудрасць усім нам падарыў Журналіст, Даследчык, Настаўнік Стральцоў Барыс Васільевіч...

Прамаўляючы гэтае імя, выпускнікі журфака розных пакаленняў мяжы XX–XXI ст. не шкадуюць цёплых слоў, не скупяцца на эмацыйныя ўспаміны, не абмяжоўваюцца ў слухных развагах рэтраспектыўным «быў». Часцей у настальгічных меркаваннях націскаюць на аптымістычным «ёсць» – у журналісцкай творчасці кожнага паасобку і цэлых рэдакцыйных калектываў. Трывалую думку акцэнтуюць на верагоднасці прадаўжэння яго здабыткаў і высылкаў у навуцы і педагогіцы. У адкрытых дыскусіях падкрэсліваюць неабходнасць працэсу нарошчвання яго навуковых палеткаў працамі вучняў і прадаўжальнікаў справы.

Вечнасць Настаўніка. У пацверджанне гэтага тэзісу прывяду гістарычныя радкі загалоўкаў газет часу бязлітаснай восені 2009 года. «Бывайце, Настаўнік», – напішуць дзеля памяці «звяздоўцы». Удзячныя вучні з «Беларускай Нівы» прысягнуць, што будуць помніць «Патрыярха беларускай журналістыкі». «Рэспубліканцы» памяць калегі ўшануюць высакародным «Бывайце, Майстар!». Журналісты «Народнай газеты» смуткавалі «Развітанне з Настаўнікам». «У жалобе схіляем галовы...» – пад такім заглаўкам выйшла «Настаўніцкая газета». «СБ. Беларусь сегодня» за подпісам «вучні» абвясціла чытачам пра асірацеласць беларускай журналістыкі з жыццестваральнай перакананасцю «Быў, ёсць, будзе» [1].

Сацыялагічна-маніторынжавы зрэз дастаткова красамоўна сведчыць пра фронтальна ўдзячнае стаўленне выхаванцаў да неардынарнай асобы. Усе, каго зводзілі жыццёвыя пуцявіны з Барысам Васільевічам Стральцовым, памятаюць Настаўніка і пасля заканчэння яго зямнога шляху. Праз сорак дзён «рэспубліканцы» парадавалі чытачоў і вучняў Барыса Васільевіча заметкай «Аўдыторыя імя Мэтра» – пра адкрыццё на факультэце журналістыкі імянной аўдыторыі знакамітага прафесара. «СБ. Беларусь сегодня» ўшанавала сарачыны Настаўніка паведамленнем «Іх імёнамі названы...» [2].

Праз год пасля развітання на ўсю Беларусь у гонар Майстра выйшла-пругчала малітва-рэквіем «Пах месяцовага святла», апублікаваная на старонках «СБ. Беларусь сегодня» Леанідам Екелем [3]. У 2011 годзе «Звязда» звярнулася да аўдыторыі з заметкай «Настаўніку было б 85» [4]. Летам 2013 года «СБ. Беларусь сегодня» вобразна, сімвалічна і сімптаматычна напамінае чытачам «У Хутара доўгая памяць» – пра адкрыццё мемарыяльнага барэльефа Б.В. Стральцова на будынку Цэнтральнай раённай бібліятэкі Быхава [5].

Своеасаблівы агляд друку – тэматычна-персанальны – уважавідкі дэманструе, засведчвае веліч постаці Педагога ад Бога, Даследчыка-энцыклапедыста інфармацыйнай прасторы. Дэманструе сардэчна-духоўныя стасункі вучняў і Настаўніка. Напамінае пра вечную аксіёму. Каб бруіліся празрыстыя крыніцы памяці, вучні здольныя сістэмна трэніраваць сутнасную чалавечую якасць. Невыпадкава і нездарма Майстра ў 2003 годзе на старонках «Рэспублікі» ў класічным абразку «Жывыя крыніцы» па-філасофску заўважаў: «Угледзьцеся ў неба – яго бяздоннасць і бяскрайнасць даюць адчуванне вечнасці. Божухна, якой нікчэмнасцю выглядаюць нашы мітрэнгі і скрухі перад ёю, Вечнасцю» [6].

Заканамерна, што Вечнасць Настаўніка захоўваецца ў скарбонцы памяці яго вучняў. Яна папаўняецца, прырастае з кожным годам, якія аддаляюць нас ад моманту яго зыходу ў Вечнасць. Але гады не дыстанцыруюць Яго і нас, а наадварот, на адлегласці часу, даюць мажлівасць рэльефнага бачання стваральнага працэсу самаадданага служэння Настаўніка журналістыцы Беларусі. Імянная аўдыторыя, барэльеф на быхаўскай бібліятэцы, што на радзіме Настаўніка, штогадовыя першакрасавіцкія «Урокі Стральцова» на ўсіх студэнцкіх курсах і патоках журфака жывяць крыніцы ўдзячнай памяці нашчадкаў і дазваляюць асэнсаваць спадчыну Журналіста, Даследчыка, Настаўніка.

Яго школа – школа Майстра. Даследчыцкая спадчына Б.В. Стральцова вельмі багатая і даволі разнастайная па накірунках і праблематыцы. Шматаспектнасць і шматаблічнасць навукова-даследчых інтарэсаў прафесара Б.В. Стральцова абумоўлена яго прафесійным крэда: 1) журналістыка – гэта лад жыцця; 2) журналістыку як прафесію можна асэнсаваць і набыць толькі на штодзённым інфармацыйным канвееры; 3) навучыць журналіста-пачаткоўца кваліфікавана працаваць здольныя толькі журналісты-прафесіяналы; 4) журналістыка – прыкладная навука, яе мэтазгоднасць вымяраецца пошукам новага, эфектыўнага інструментарыя журналіста, абгрунтаваннем функцыянальнай дзеяздольнасці СМІ, распрацоўкай «сотавай сувязі» паміж прадметам пазнання рэчаіснасці, ужываемымі метадамі аналізу і адлюстравання, формамі творчага звароту да чытача, гледача, слухача [7].

Асэнсоўваючы гэты інтэграваны падыход-формулу Б.В. Стральцова да адказнай місіі журналіста і даследчыка, педагога і навукоўца, адкрываеш і

спасцігаеш яго трапяткую, невычэрпную любоў да прафесіі, яго заповітную і ажыццёўленую мару «журналістам звацца бясконца» [8].

Спрычыненасць навукова-даследчага азімуту дзеянняў Б.В. Стральцова жыццёва-прафесійным сталеннем асобы не выклікае сумненняў. Літаратурны супрацоўнік тагачаснай бабруйскай абласной газеты «Савецкая Радзіма». Літработнік, загадчык аддзела рэдакцыі «Чырвонай змены». Літаратурны супрацоўнік, загадчык аддзела літаратуры і мастацтва «Звязды». З 1951 па 1969 г. ён валадарыў паміж «молатам» рэдакцыйных заданняў і «накавальняй» творчых памкненняў у журналісцкім цэху і літаратурным апірышчы.

«Агнявы рубеж» – першы журналісцкі матэрыял, змешчаны ў 1948 годзе на старонках вайскавай шматтыражкі «Советская Армия» ў Германіі, сведчыў пра з’яўленне на журналісцкім рубяжы «агнявога» інфармацыйнага прафесіянала. А першая публікацыя на Радзіме, датаваная 1951 годам у бабруйскай абласной газеце, па загатоўку «Вясна ў Рассвеце» накінула нараджэнне і росквіт будучага спрактыкаванага і апэратыўнага інфармацыйшчыка, самабытнага нарысіста, пільнага і іранічнага расследчыка жыцця, мудрага аналітыка.

Здольнасць і схільнасць да аналітычнага ўспрымання свету, вобразнага мыслення і дакладнага адлюстравання рэчаіснасці ў публіцыстычнай манеры спарадзілі кандыдацкую дысертацыю, прысвечаную тэме, якая і сёння не страціла сваёй запатрабаванасці – «Газета і мараль». Нягледзячы на тагачаснае ідэалагічна-манапольнае гучанне праблемы, вытанчаны даследчык актуалізаваў на многія дзесяцігоддзі наперад трыўмвірат рэкамендацыйных прапаноў: «маральны выбар – праўда жыцця – баланс інфармацыйнага патоку».

Практыкаарыентаванай стратэгіяй Б.В. Стральцова (тады – у 70–80 гг. XX стагоддзя, а сёння яна нарэшце запатрабавана дырэктыўна!), быў прадывантаваны выхад манаграфічных даследаванняў «Публіцыстычнасць інфармацыйных жанраў», «Аналітычныя жанры», «Публіцыстыка. Жанры. Майстэрства»... На іх рыштаваннях абаронена доктарская дысертацыя «Праблемы мадыфікацыі функцый і прадмета публіцыстыкі ў газетных жанрах». Гэта дазволіла ўвесці ў вучэбны працэс журфака аж пяць самастойных, але лагічна ўзаемазвязаных і ўзаемаразвіваючых дысцыплін. Яны закладваюць падмурак прафесійнага творчага сталення студэнтаў. Гэтым і тлумачыцца неўміручая памяць выпускнікоў пра Настаўніка.

Натуральна, што пасля паспяховых даследчыцкіх і рацыянальных вучэбна-метадычных учынкаў (змены тыпавога плана навучання ў Савецкім Саюзе – гэта сапраўды мужны стральцоўскі ўчынак!) загадчык кафедры тэорыі практыкі савецкай журналістыкі БДУ змог рэалізаваць наступную высокую родную задумку – пра стварэнне даследчыцкай школы.

Пільная ўвага Настаўніка да працэсу развіцця здольных студэнтаў, падбор, замацаванне іх у даследчай майстэрні грунтаваліся на светапоглядным

прынцыпе – наяўнасць абавязковага практычнага журналісцкага вопыту. Руплівыя захады неўзабаве прынеслі і плён.

Пад кіраўніцтвам прафесара Б.В. Стральцова былі абаронены шматлікія кандыдацкія дысертацыі. Яны прысвечаны тыпалогіі і творчым метадам функцыянавання студэнцкай прэсы (Васіль Вараб’ёў), спецыфіцы спартыўнай журналістыкі (Анатоль Мяснікоў), прэса-фарміруючаму фактару аграэканамічнага мыслення асобы (Людміла Белякова), эсэісцкаму адлюстраванню рэчаіснасці (Алена Маськова), сацыяльнай нарысістыцы беларускай перыёдыкі (Сяргей Дубовік), эстэтычным функцыям афармлення выданняў (Аляксандр Свораб), літаратурна-мастацкім і забаўляльным творам у друкаваных СМІ (Наталля Фядотава)... Дыяпазон тэм і напрамкаў даследавання поліфункцыянальнай прыроды журналістыкі аб’яднаны асобай кіраўніка – Б.В. Стральцова. Яго бачанне перспектывы развіцця сродкаў масавай інфармацыі і практыкаарыентаваная мэтазгоднасць навуковага асэнсавання дыктавалі падбор вопытных практыкаў з розных выданняў і фарміраванне беларускай даследчай школы журналістыкі. Пяцёра аспірантаў-замежнікаў, што абаранілі свае навуковыя працы пад крылом Б.В. Стральцова, характарызуюцца гэтай жа даследчай і функцыянальнай адметнасцю.

Напрыканцы ХХ ст., у 1997 г., прафесар Б.В. Стральцоў даў згоду і ўзначаліў спецыялізаваны савет па абароне доктарскіх дысертацый у галіне журналістыкі. Упершыню ў гісторыі журфака з’явілася мажлівасць калектыўнай падрыхтоўкі кадраў вышэйшай кваліфікацыі. Гэтую магчымасць Б.В. Стральцоў бліскава рэалізаваў на карысць журфака і журналісцкай навукі Беларусі [9]. Чатыры дактары навук і дваццаць адзін кандыдат навук выпеставаныя з лёгкай рукі і з рэдактарска-кансультацыйным удзелам Барыса Васільевіча. Яны і сёння вызначаюць даследчы патэнцыял інфармацыйнай галіны ведаў Беларусі.

Каб быць паходняй, трэба свяціць [10]. Ад дадзенага прынцыпу Барыс Васільевіч не адступаўся ў жыцці ніколі. Гэтым друкаваным зваротам ён заклікаў журналістаў да прафесійнага, кваліфікаванага, творчага ўдасканалення інфармацыйнай прасторы Беларусі. Сваім газетным прыкладам паказваў узоры публіцыстычнага асэнсавання рэчаіснасці, а праявілі творами пракладваў шляхі для дасягнення жаданага майстэрства і маральнага суладдзя з жыццём.

Раман «Між крутых берагоў», зборнікі нарысаў і апавяданняў «Дружная рунь», «Наследнік», «Сходзяцца бальшакі і прасёлкі», «Вячэрняя планета», «Метраном памяці», кнігі абразкоў «Капуснік, або лад жыцця» – гэтыя творы нават сваімі назвамі раскрываюць багаты жыццёвы, журналісцкі і пісьменніцкі шлях Барыса Васільевіча. У сукупнасці яны ўвасабляюць глыбокі сінкрэтычны сэнс паліфанічнага гучання. На беразе маральных альтэрнатывы можна застацца годным і сумленным, звяраючы праўду жыцця з метраномам памяці.

Паходняй на будзень і свята заклікаюць і пераконваюць, упрошваюць і прымушаюць, быць ці станавіцца, заставацца ці ўдасканалывацца прарочыя радкі Барыса Васільевіча: «Я перакананы, што над родам чалавечым раскінута разумная субстанцыя, імя якой – Вышэйшая Справядлівасць. І калі ты зрабіў свайму бліжняму, няхай не зусім знаёмаму, нешта добрае, гэта дабром адгукнецца табе, няхай і праз многія гады. Калі ж ты напаскудзіў, паскудства, памножанае на яшчэ большае паскудства, абрынецца на цябе. Іншага не дадзена» [11].

Іншага нам не дадзена: таму што мы – вучні Настаўніка.

Літаратура

1. Звезда – 2009. – 20 кастрычніка. – С. 2; Беларуская Ніва. – 2009. – 20 кастрычніка. – С. 4; Рэспубліка. – 2009. – 20 кастрычніка. – С. 3; Народная газета. – 2009. – 20 кастрычніка. – С. 7; Настаўніцкая газета. – 2009. – 20 кастрычніка. – С. 3; СБ. Беларусь сегодня. – 2009. – 20 кастрычніка. – С. 8.
2. Рэспубліка. – 2009. – 28 лістапада. – С. 4; СБ. Беларусь сегодня. – 2009. – 1 декабря. – С. 5.
3. СБ. Беларусь сегодня. – 2010. – 16 октября. – С. 8.
4. Звезда. – 2011. – 2 сакавіка. – С. 2.
5. СБ. Беларусь сегодня. – 2013. – 28 июня. – С. 8.
6. Стральцоў, Барыс. Жывыя крыніцы. – Рэспубліка. – 2003. – 28 студзеня. – С. 3.
7. На шчасце і на бяду, журналістыка – гэта не толькі прафесія, але і лад жыцця. – Рэспубліка. – 1998. – 25 верасня. – С. 9.
8. Я, напэўна, зноў пайшоў бы па журналісцкаму шляху. – Беларускі ўніверсітэт. – 1996. – 29 лістапада. – С. 1.
9. Журфак / рэдкал.: В.П. Вараб'ёў (адк. рэд.) [і інш.] – Мінск: БДУ, 2004. – С. 290–305.
10. Стральцоў, Барыс. Каб быць паходняй, трэба свяціць. – Вдохновение. – 2001. – 5 мая. – С. 6.
11. Стральцоў Барыс. Повазь. – Рэспубліка. – 2005. – 21 студзеня. – С. 3.

Леонид Екель

Белорусский союз журналистов

ЭТЮДЫ ОБ УЧИТЕЛЕ

Мы с Борисом Васильевичем Стрельцовым родились в один день и в один месяц: 1 марта. Правда, между годами рождения: 1926 и 1947 – бездна времени. По сути, на тот момент – вся моя жизнь. Когда я поступил на факультет журналистики Белгосуниверситета, мне было 22 года. Примечательно, что на журфак мы пришли в один и тот же год (1969). Борис Васильевич – чтобы служить науке и готовить будущих журналистов. Я – чтобы им стать. С возрастом поймешь: 20 лет – это не расстояние, а всего лишь шаг, который совершается в одно мгновение. И что все мы – из одного времени...